

Se notarán también en esta obreta algunas particularitats de la llengua catalana molt dignas de saberse.

sempre las mateixas, inalterables y permanentes; y conservan en todas las lenguas la pureza del llenguatge, y contienen en pocas palabras lo que los gramáticos en largas y penosas reglas. Pero es de notar lo que diu don Juan de Yriarte, en alabanza de don Gregori Mayans y Siscar ab estas palabras: *Diestro en valerse de la philosophia vulgar en beneficio de la gramática, todo lo resuelve, y autoriza con numerosa copia de refranes: y no sin gravísimo fundamento; pues estos, en mi juicio, son los textos mas eficaces y convincentes para el intento, así por su notoria antigüedad, como porque, perpetuándose con la tradicion del pueblo, que en materia de lenguas no suele ser tan inconstante como en las demas, conservan la primitiva pureza del idioma.* Mayans tom. 2 de las cartas, carta 69. pág. 340.

GRAMÁTICA

DE LA

LLENGUA CATHALANA.

LA gramática es lo art que ensenya á hablar y escribier correctament. Se divideix en quatre parts, que son: *analogía, sintáxis, ortografía y prosodia.*

ANALOGÍA.

LA analogía es la primera part de la gramática, que fa conéixer las palabras ó parts de la oració ab todas las proprietats, variacions y circunstancias. Las palabras ó parts de la oració de la llengua catalana son de vuyt especies, com las de la llengua llatina, á saber: *noms, pronoms, verbs, particips, preposicions, adverbis, interjeccions y conjuncions.* Mes, ántes de tractar de estas parts, diré alguna cosa del article.

A

Article.

Lo *article* no es part de la oració, perque no es dicció significativa, sino nota ó senyal pera mostrar que lo nom comú ó apellatiu está en singular ó en plural, y si es del género masculí ó femeni.

Es molt cert y constant que los *articles* de la llengua catalana son dos: *lo* y *la* en singular, y *los* y *las* en plural; axí dihem: *lo* home, *los* homes, *la* dona, *las* donas: *lo* senyor, *los* senyors, *la* senyora, *las* senyoras.

Lo usar *el* en cathalá en lloch de *lo* es error manifest; puix may la llengua catalana ha tingut semblant *article*.

Antiguament se usava *les* en lloch de *las*, dihent: *les* dones, *les* altres persones, *les* corts celebrades; pero se deixá aquest us, dihent: *las* donas, *las* altrás personas, *las* corts celebradas.

Lo *article* solament se junta ab noms comuns ó apellatius, com: *Lo* foch ho consum tot: *los* arbres, que

has plantat: *la* muller, que m' has donat: *las* flors, que has cullit: No mostres may *lo* forat del diner que has amagat: *Al* amich probal primer, ans quel hajas menester: *Dels* sacerdots *las* sobres, totas han de ser *dels* pòbres: No mostres *als* fills amor, perque not causen dolor. *Al* y *del*, *als* y *dels* son sinéresis ó contraccions, com se dirá en altra part.

Lo *article* *lo* se junta molts vegadas ab lo infinitiu dels verbs, com: *Lo* poch *parlar* es sabiesa: *lo* escriurer li fa pérdrer *lo* llegir: may te pensarà *lo* haver estudiat: *lo* mentir vol memoria; pero en aquest cas los infinitius se prenen per noms comuns.

Quant lo *article* *lo* se junta ab noms adjectius usats com substantius, se diu que es neutre, per exèmple: *Lo* bo sempre es bo: *lo* barato es car: si no pots cumplir *lo* molt, cumple *lo* poch: perquè no cumples *lo* que has promes?

(4)

Declinació equivalent dels articles. (*)

Singular masculí.

Nominatiu.	Lo.
Genitiu.	De lo, ó del.
Datiu.	Pera lo, á lo, ó al.
Acusatiu.	Á lo, ó al.
Ablatiu.	Ab lo.

Plural.

Nominatiu.	Los.
Genitiu.	De los, ó dels.
Datiu.	Pera los, á los, ó als.
Acusatiu.	Á los, ó als.
Ablatiu.	Ab los.

Singular femení.

Nominatiu.	La.
Genitiu.	De la.
Datiu.	Pera la, á la, ó la.
Acusatiu.	Á la, ó la.
Ablatiu.	Ab la.

(*) Dich declinació equivalent, perquè los articles, noms y pronomes no tenen altra variació que de singular á plural. Lo article *lo* pert la *o* quant se junta ab la preposició *á* y *de*, com se dirá més avant.

(5)

Plural.

Nominatiu.	Las.
Genitiu.	De las.
Datiu.	Pera las, á las, ó las.
Acusatiu.	Á las, ó las.
Ablatiu.	Ab las.

NOMS.

Los noms son aquellas paraulas que serveixen pera anomenar las personas ó cosas, ó pera expressar alguna qualitat. Si anomenan personas ó cosas se diuhen substantius, com : *Jesus*, *Maria*, *Joseph*, *ciutat*, *casa*, *vinya*, *hort*. Si sols expressan qualitat se diuhen adjectius, com : *dols*, *suau*, *sant*, *docte*, *gran*, *insigne*, *hermos*. Si los substantius no convenen sino á una sola cosa, se diuhen propis, com : *Espanya*, *Barcelona*, *Mallorca*; si convenen á molts personas ó cosas, se diuhen comuns ó apellatius, com : *regne*, *ciutat*, *princep*, *duch*, *compte*, *marques*, *casa*, *flor*.

Se tenen per propis los noms de baptisme, com : *Pere*, *Antoni*, *Maria*, *Eularia*, y los de casa ó familia, com : *Carbonell*, *Vives*, *Tórres*, *Fontseca*.

Los noms adjectius may estan sols en la oració, sino junts ab un nom substantiu expres ó sobrentes, com: *Jesus dulcissim*, *rey poderos*, *Maria purissima*, *reyna soberana*, *flor hermosa*: Devem adorar al *omnipotent*, ço es á *Dèu*.

Hi ha noms adjectius de una sola veu, y esta es masculina y femenina, com: *amable*, *noble*, *adorable*, *illustre*, *digne*, *liberal*, *cruel*, *fètil*, *humil*, *prudent*, *valent*, *contumás*, *constant*, *felis*; axí dihem: *home* ó *dona constant*, *home* ó *dona felis*. També hi ha adjectius de dos veus, la primera masculina y l' altra femenina, y esta termina sempre en *a* ab varietat de sillaba. En uns no se necessita mes pera formar la veu femenina que anyadir una *á* á la masculina, com: *nu*, *a*, *cru*, *a*, *balb*, *a*, *mal*, *a*, *bell*, *a*, *prim*, *a*, *clar*, *a*, *madur*, *a*, *amorós*, *a*, *ditxós*, *a*, *macis*, *a*, *brut*, *a*, *adult*, *a*, *cast*, *a*, *molest*, *a*, *net*, *a*, *coix*, *a*.

Altres mudan la *t* final en *da*, com: *afortunat*, *da*, *agut*, *da*, *humit*, *da*, *sòrr*, *da*, *suat*, *da*, *tossut*, *da*.

Altres mudan la *h* final en *a*, com:

poch, *a*, *bronch*, *a*, *enterch*, *a*, *flach*, *a*, *sech*, *a*, *tosch*, *a*, *fosch*, *a*.

Altres perden la *h*, y mudan la *c* en *ga*, com: *antich*, *ga*, *groch*, *ga*, *llarch*, *ga*.

Altres mudan la *g* final en *ja* y perden la *i*, com: *roig*, *ja*, *boig*, *ja*.

Altres anyadeixen *n* ántes de la *a*, com: *bo*, *na*, *bufó*, *na*, *rodó*, *na*, *ple*, *na*, *ningú*, *na*, *algú*, *na*, *cathalá*, *na*.

Altres mudan la *u* vocal en *va*, com: *actiu*, *va*, *altiu*, *va*, *compassiu*, *va*, *blau*, *va*, *nou*, *va*.

Altres mudan la *o* en *a*, com: *totxo*, *a*; y axí, no sols tenen veu femenina en *a* en la llengua catalana los adjectius masculins que terminan en *o*, sino molts altres, y esta es una de las riquesas de nostra llengua. Tots los adjectius en *issim* tenen també duas veus, com: *amantissim*, *a*, *suavissim*, *a*, *bonissim*, *a*, *purissim*, *a*. Es de advertir acerca del adjectiu *bo* y *bon*, que ántes de substantiu masculí se usa *bon*, com: *bon dia*, *bon home*; y se usa *bo* si se colloca despres,

com : fa un dia *bo*, es un home *bo*.

Positiuus, comparatiuus y superlatiuis.

Los adiectiuis que no fan mes que expressar simplement la qualitat, se diuhen positiuus, com : *bo*, *mal*, *gran*, *petit*. Si augmentan ó disminueixen la significació, comparant una cosa ab altra, se diuhen comparatiuus, com : *millor*, *pitjor*, *major*, *menor*. Si expressan la qualitat en un grau superior, se diuhen superlatiuis, com : *óptim*, *péssim*, *máxim*, *minim*, y tots los que terminan en *issim*, com : *boníssim*, *santíssim*.

La comparació se expressa á vegadas ab lo aduerbi *mes* si es de augment, y ab lo aduerbi *ménos* si es de disminució, com : *mes docte*, ó *ménos docte* que Cícero. Lo grau superlatiu se expressa també ab lo aduerbi *molt*, com : *molt docte*, *molt sabi*, y antiqüament ab lo aduerbi *fort*, com : es un acte *fort gran* é notable, é una virtut *fort singular* y famosa.

Numerals.

Si los adiectiuis serueixen pera contar, numerar ú ordenar, se diuhen numerals, y se divideixen en cardinals y ordinals. Los cardinals son : *hu*, *un*, *una*, *dos*, *tres*, *quatre*, *cinch*, *sis*, *set*, *vuyt*, *nou*, *deu*, *onse*, *dotse*, *tretse*, *catorse*, *quinse*, *setse*, *disset*, *divuyt*, *dinou*, *vint*, *vint y hu*, *vint y dos*, &c. *trenta*, *quaranta*, *cinquanta*, *seixanta*, *vuytanta*, *noranta*, *cent*, *mil*, *compte* ó *milió*. Los ordinals son : *primer*, *a*, *segon*, *a*, *tercer*, *a*, *quart*, *a*, *quint*, *a*, &c.

Primitiuis y derivats.

Los noms que no se forman ni se derivan de altra veu del propri idioma, se diuhen primitiuis, com : *mar*, *terra*, *arbre*, *flor*. Si se derivan de altra veu del propri idioma, se diuhen derivats, com : *marina*, *terreno*, *arboleda*. De estos uns son diminutiuis, com : de auCELL *aucellet*, de home *homenet*, de obra *obreta*, de pobre *pobret*, de poble *poblet*. Aitres son au-

mentatus, com : de sant *santás*, de llibre *llibrás*, de aucell *aucellás*. Uns son de apreci, com : *santet*, *llibret*; altres de despreci, com : *santurró*, *llibrot*.

Géneros dels noms.

Los géneros, segons los gramàtics, son cinch, masculí, femení, neutre, comú de dos y comú de tres; encara que propriament parlant no son mes que dos, masculí y femení.

Del género masculí son tots los noms propis y comuns de homes y de mascles, y tots los que significan cosa ques concebeix semblant á home, com : *Carlos*, *Juan*, *Dèu*, *àngel*, *caball*, *bou*.

Del género femení son tots los noms propis y comuns de donas y de femellas, y tots los que significan cosa ques concebeix semblant á dona, com : *Maria*, *Eularia*, *Deesa*, *ninfa*, *euga*, *vaca*.

Del género neutre son totas las veus dels noms adjectius, quant se usan com noms substantius, per exemple, quant dihem : *lo bo* es apreciable, *lo cert* es, *lo constant*, *lo útil*,

y algunas veus dels pronoms, com : *axó*, *açó*, *alló*, *lo meu*, *lo teu*, *lo seu*.

Del género comú de dos son alguns noms que igualment convenen á mascle que á femella, com : *màrtir*, *pobre*, *jove*; y del género comú de tres son tots los noms y pronoms adjectius.

Quant per medi de la significació no se pot conèixer de qué género es un nom, se déu atèndrer al us dels authors, perque altrament seria difícil y penós establir reglas certas de la terminació. Si diguessem, per exemple, que los noms terminats en *a* son femenins, com : *la taula*, *la carta*, *la espasa*, luego encontrariam molts altres que son masculins, com : *lo dia*, *lo cometa*, *lo planeta*, *lo mapa*, *lo sistema*, *lo clima*, &c. y axí serian mes las excepcions que las reglas generals. Lo us y la práctica es lo millor mestre en esta materia.

Números dels noms.

Los números dels noms son dos, singular y plural. Singular es quant lo nom significa una sola persona ó

cosa, com: *lo rey, la reyna, lo príncep, la ciutat*. Plural es quant lo nom significa moltes personas ó cosas, com: *los reys, las reynas, los prínceps, las ciutats*.

Hi ha alguns noms, que tenen singular y no plural, com son tots los noms propis, per exemple: *Joseph, Barcelona, Ebro, Montserrat*; los de metalls, com: *l'or, la plata, lo ferro, lo estany*; alguns de grans, com: *lo blat, la civada*; los de virtuts y vicis, com: *la fe, la esperansa, la charitat, la superbia, la avaricia*. Altres noms hi ha que tenen plural y no singular, com: *las calsas, las tanallas, las tisóras, las graellas, los brasalets, los clamástechs, los trespeus, las pastetas, las pinsetas, las morrallas, las alfórgias, las estrénas, las pelaynas, las expensas, los póstrés, las falçillas, las tovallas, los prims, los encenalls, las tenébras, las témporas, las matines, &c.*

Formació del plural.

Pera formar lo plural dels noms catalans es menester aténdrer si lo nom acaba ab vocal aguda ó no agu-

da, ó ab consonant. Si lo nom acaba ab vocal no aguda ó ab consonant, forma lo plural anyadint una *s*, com: *carta cartas, arbre arbres, llansol llansols, castell castells, plet plets, llum llums, núbol núbols*. Si lo nom acaba ab vocal aguda, se anyadeix *ns*, com: *rahó rahons, pa pans, jardí jardins, ocasió ocasions, rubí rubins*. Los acabats en *s* terminan regularment lo plural en *os*, com: *interés interessos, religios religiosos, tapis tapissos, cedás cedassos*; y també los acabats en *x*, com: *feix feixos, peix peixos, mateix mateixos*.

Casos dels noms.

Los casos en la llengua llatina son las varias terminacions de un nom, y son sis: *nominatiu, genitiu, datiu, acusatiu, vocatiu y ablatiu*. Los noms de la llengua catalana no tenen propis y verdaders casos, com los de la llengua llatina, porque no tenen altra variació que de singular á plural; no obstant los dono la forma de declinació per casos equivalents, ço es, distingits per medi de las preposicions

de, pera, á, ab, per, con, &c. de esta manera :

Declinació dels noms propis.

Los noms propis se declinan ab preposicions y sens articles, per exêmples :

Sing. masculí.

<i>Nominatiu.</i>	Cárlos.
<i>Genitiu.</i>	De Cárlos.
<i>Datiu.</i>	Pera Cárlos, ó á Cárlos.
<i>Acusatiu.</i>	Á Cárlos.
<i>Vocatiu.</i>	Cárlos.
<i>Ablatiu.</i>	Ab Cárlos.

Sing. femení.

<i>Nominatiu.</i>	María.
<i>Genitiu.</i>	De María,
<i>Datiu.</i>	Pera María, ó á María.
<i>Acusatiu.</i>	Á María.
<i>Vocatiu.</i>	María.
<i>Ablatiu.</i>	Ab María.

Declinació dels noms comuns.

Sing. masculí.

<i>Nominatiu.</i>	Lo príncep.
<i>Genitiu.</i>	Del príncep.

<i>Datiu.</i>	Pera lo príncep, ó al príncep.
<i>Acusatiu.</i>	Al príncep.
<i>Vocatiu.</i>	O príncep.
<i>Ablatiu.</i>	Ab lo príncep.

Plural.

<i>Nominatiu.</i>	Los prínceps.
<i>Genitiu.</i>	Dels prínceps.
<i>Datiu.</i>	Pera los prínceps, ó als prínceps.
<i>Acusatiu.</i>	Als prínceps.
<i>Vocatiu.</i>	O prínceps.
<i>Ablatiu.</i>	Ab los prínceps.

Sing. femení.

<i>Nominatiu.</i>	La reyna.
<i>Genitiu.</i>	De la reyna.
<i>Datiu.</i>	Pera la reyna, ó á la reyna.
<i>Acusatiu.</i>	A la reyna.
<i>Vocatiu.</i>	O reyna.
<i>Ablatiu.</i>	Ab la reyna.

Plural.

<i>Nominatiu.</i>	Las reynas.
<i>Genitiu.</i>	De las reynas.
<i>Datiu.</i>	Pera las reynas, ó á las reynas.

	(16)
<i>Acusatiu.</i>	À las reynas.
<i>Vocatiu.</i>	O reynas.
<i>Ablatiu.</i>	Ab las reynas.

Declinació dels noms adjectius.

Los noms adjectius no se declinan per sí sols, sino units ab un substantiu, dihent: *Nominatiu.* Lo home *honest*, la dona *honesta*. &c. però omítesch posar per extens la sua declinació.

Advertencias.

La paraula *gent* es un nom substantiu, que ve de *gens gentis* llatí; y encara que en singular expressa multitud de personas, per exemple quant dihem: hi ha molta *gent* en la iglesia, ço es, moltes personas; no obstant alguna vegada se usa en plural, v. g. las *gents* bárbaras del nort. *Gens* sens *t* es adverbí negatiu, axí dihem: no hi ha *gens* d'aygua en la font.

La paraula *pas* derivada del llatí *passus*, que significa lo moviment del peu ab que se avansa lo un del altre, es nom substantiu; pero quant se uneix ab lo adverbí *no*, pera dar mes for-

(17)
ça á la expressió, es adverbí negatiu; axí dihem: jo non tinch *pas* de axó.

La paraula *res*, derivada del llatí *res, rei*, que significa cosa, es nom substantiu, y axí dihem: portas *res*? que es lo mateix que dir: portas alguna cosa? No tinch *res* pera darte, no tinch cosa pera darte. Pero á vegadas es adverbí negatiu, quant dihem: no ho estimo *res*.

PRONOMS.

LO *pronom* es una paraula ó part de la oració que se posa en lloch de un nom. Uns son substantius, y altres adjectius. Los pronoms substantius son: *jo, tu, ell, si*, y tenen las variacions següents:

Pronom de primera persona.

Sing. masc. y fem.

<i>Nominatiu.</i>	Jo.
<i>Genitiu.</i>	De mi.
<i>Datiu.</i>	Me, á mi, ó pera mi.
<i>Acusatiu.</i>	Me, ó á mi.
<i>Ablatiu.</i>	Ab mi.

<i>Plur. masc.</i>	
<i>Nominatiu.</i>	Nos, ó nosaltres.
<i>Genitiu.</i>	De nosaltres.
<i>Datiu.</i>	Nos, á nosaltres, ó pe- ra nosaltres.
<i>Acusatiu.</i>	Nos, ó á nosaltres.
<i>Ablatiu.</i>	Ab nosaltres.

<i>Plur. fem.</i>	
<i>Nominatiu.</i>	Nos, ó nosaltras.
<i>Genitiu.</i>	De nosaltras.
<i>Datiu.</i>	Nos, á nosaltras, ó pe- ra nosaltras.
<i>Acusatiu.</i>	Nos, ó á nosaltras.
<i>Ablatiu.</i>	Ab nosaltras.

Pronom de segona persona.

<i>Sing. masc. y fem.</i>	
<i>Nominatiu.</i>	Tu.
<i>Genitiu.</i>	De tu.
<i>Datiu.</i>	Te, á tu, ó pera tu,
<i>Acusatiu.</i>	Te, ó á tu.
<i>Vocatiu.</i>	Tu.
<i>Ablatiu.</i>	Ab tu.

<i>Plur. masc.</i>	
<i>Nominatiu.</i>	Vos, ó vosaltres,

<i>Genitiu.</i>	De vosaltres.
<i>Datiu.</i>	Vos, á vosaltres, ó pe- ra vosaltres.
<i>Acusatiu.</i>	Vos, ó á vosaltres.
<i>Vocatiu.</i>	Vos, ó vosaltres.
<i>Ablatiu.</i>	Ab vosaltres.

Plur. fem.

<i>Nominatiu.</i>	Vos, ó vosaltras.
<i>Genitiu.</i>	De vosaltras.
<i>Datiu.</i>	Vos, á vosaltras ó pera vosaltras.
<i>Acusatiu.</i>	Vos, ó á vosaltras.
<i>Vocatiu.</i>	Vos, ó vosaltras.
<i>Ablatiu.</i>	Ab vosaltras.

Pronom de tercera persona.

<i>Sing. masc.</i>	
<i>Nominatiu.</i>	Ell.
<i>Genitiu.</i>	De ell.
<i>Datiu.</i>	Á ell, pera ell, ó li.
<i>Acusatiu.</i>	Á ell, ó lo.
<i>Ablatiu.</i>	Ab ell.

Plural.

<i>Nominatiu.</i>	Ells.
<i>Genitiu.</i>	De ells.
<i>Datiu.</i>	Á ells, pera ells, ó los.

Acusatiu. Á ells, ó los.
Ablatiu. Ab ells.

Sing. fem.

Nominatiu. Ella.
Genitiu. De ella.
Datiu. Á ella, pera ella, ó li.
Acusatiu. Á ella, ó la.
Ablatiu. Ab ella.

Plural.

Nominatiu. Ellas.
Genitiu. De ellas.
Datiu. Á ellas, pera ellas, ó las.
Acusatiu. Á ellas, ó las.
Ablatiu. Ab ellas.

Sing. y plur. masc. y fem.

Genitiu. De sí.
Datiu. Á sí.
Acusatiu. Se, á sí, ó pera sí.
Ablatiu. Ab sí.

Advertencias.

Las propias veus del plural dels pronoms *jo* y *tu* son *nos* y *vos*; pero lo us las ha anyadit los plurals *altres* y *altres*, y axí dihem *nosaltres*, *vosaltres*.

Las veus *me*, *te*, *nos*, *vos*, *li* y *se* se posposan algunas vegadas als verbs, y en especial als infinitius, als imperatiu y als gerundius, de esta manera: *Recordantme* del mal que he fet, *prechte*, *suplichte*, *senyor*, &c. *Vestan*, *malvat*, *fesme* aquest plaher, *ell vol matarme*; *pégali*, *flocali*, *tiralli*, *cáscali*, *dali*.

Lo pronom *ell* se usa á vegadas en un sentit neutre, quant dihem: *ell* es cert, *ell* es ver, *ell* es bo, com en frances *il* est certain, *il* est vrai, *il* y a.

La veu *li* pren origen del datiu *illi* dels llatins, y es sempre de datiu, per exemple: Parla al pobre ab amor, no *li* fassas deshonor: Lo marrit á la muller *tingali* lo menester: Qui del llop parla prop *li* ix: No *li* arrendo la ganancia: *jo li* daré la corona: *jo li* he fet pérdrer la consuetut de jurar: se *li* donará dos sous per lliura.

La veu *lo* sempre es de acusatiu, per exemple: Senti un ca fort hudo-lar, y *sentintlo* vaigme despertar: Sil arbre gran vinclar voldrás, ans *quel* vincles *lo* trencarás: Qui mal cerca prest *lo* troba.

La sempre es de acusatiu, com:

Los deputats tenen concedit lo us de venera, y la facultat de *portarla*: La almoyna, quant *la* farás, no mires á qui *la* fas: Davol fembra no prengas amistansa, car *la* pren y tost *la* liansa.

Las veus *los* y *las* son de datiu y acusatiu plurals, per exèmple:

Los en datiu.

Lo rey *los* doná lo cástich que mereixian: lo pare *los* escribia cartas consolatorias: á pare y mare poch *los* plahias: Si haurás molts fills, algun bon art *los* mostrarás per passar llur vida.

Los en acusatiu.

Si miras als estaments, tots *los* veurás descontents: *sils* véus, *nols* mires: encara *quels* veja, *nols* coneixeré: los sentits *los* empleas molt malament: los manaments poch *los* observas.

Las en datiu.

Á *las* fembras qui mes *bels* fa, pitjors *las* ha: *quils* fa dur vena han per

valent: lo que *bels* ve sempre *las* plau, *las* plau caliu en lo gener, lo raig del sol en juliol *las* es plahent: De *las* fembras not déus fiar, ni amor *las* vullas mostrar; si tal consell tu podrás far, be serás sabi: Si has fillas á maridar, y has que *las* pugas donar, *dónals* marit, y sens tardar vagen defora. Pero dita veu en datiu es mes usada ab *sinéresis* que sens ella, com se véu en *bels*, *quils*, *dónals*, lo que se explicarà mes avant.

Las en acusatiu.

Las festas manadas poch *las* guardava, *las* obras de misericordia no *las* sabia: Casas fetas de robar *las* veurás enderrocar: En quant á *las* lleys deuen subsistir *las* del consistori. (*) Estas mateixas veus son articles si se juntan ab noms, y son pronoms si se juntan ab verbs.

Lo pronom *si* se diu recíproch, per

(*) Antigüament se usava *les* en lloch de *las* en acusatiu, per exèmple: Se estatuheix, que *les* mercaderías que no haurán venut puguen tornarles carregar ab *les* dites galcas.

que per medi de ell retorna lo verb la significació al subgecte, com: Lo home *se* enganya: Qui sol *se* aconsella, sol *se* penedeix: Ab escusas den Pau en Pere *se* escalfa.

Pronoms adjectius.

Los pronoms adjectius se divideixen en *demonstratius*, *possessius* y *relatius*.

Los *demonstratius* serveixen pera senyalar, y son:

Sing. masc. fem. y neut.

Nominatiu. Est, esta, açó.

Genitiu. De est, de esta, de açó. &c.

Plural.

Nominatiu. Estos, estas.

Genitiu. De estos, de estas. &c.

Sing. masc. fem. y neut.

Nominatiu. Eix, eixa, axó.

eas, que portades *les* haurán: Que no sie licit fer les tals coses, é si fetes *les* haurán, ó *les* farán, sien suspesos; mes despres se deixá aquest us.

Genitiu. De eix, de eixa, de axó. &c.

Plural.

Nominatiu. Eixos, eixas.

Genitiu. De eixos, de eixas. &c.

Ho es un pronom neutre de esta classe, derivat del *hoc* dels llatins com se dirá mes avant.

Los següents son composts del adverb *aquí* y dels pronoms *est*, *eix* y *ell*, com.

Sing. masc. y fem.

Nominatiu. Aquest, aquesta.

Genitiu. De aquest, de aquesta. &c.

Plural.

Nominatiu. Aquestos, aquestas.

Genitiu. De aquestos, de aquestas. &c.

Sing. masc. y fem.

Nominatiu. Aqueix, aqueixa.

Genitiu. De aqueix, de aqueixa, &c.

Plural.

Nominatiu. Aqueixos, aqueixas.
Genitiu. De aqueixos, de aqueixas. &c.

Sing. masc. y fem.

Nominatiu. Aquell, aquella.
Genitiu. De aquell, de aquella. &c.

Plural.

Nominatiu. Aquells, aquellas.
Genitiu. De aquells, de aquellas. &c.

Sing. masc. y fem.

Nominatiu. Lo mateix, la mateixa.
Genitiu. Del mateix, de la mateixa. &c.

Plural.

Nominatiu. Los mateixos, las mateixas.
Genitiu. Dels mateixos, de las mateixas. &c.

Lo pronom *est* y *aquest* serveixen pera expressar lo que está prop de

aquell que parla; *eix* y *aqueix* lo que está cerca de aquell ab quis parla; y *ell* y *aquell* denotan lo que está lluny ó remot.

Aquesta paraula *ho* es un pronom neutre, derivat del pronom *hoc* dels latins, y es equivalent de *axó*, per exemple: *Ho* ha pres ab la capilla, y *ho* deixarà ab la mortalla: Si vols ser papa, pósatho al cap: lo foch *ho* consum tot: com *ho* havem dit: jo *ho* sé per haverho llegit: Déu tot *ho* té present: Per dirho ab pocas paraulas, se déu donar lo preu fet al que per manco ó millor *ho* farà, encarregantho á llurs consciencias. Com lo caixer se podria descuydar de assentarho, será convenient, que done comptes al instant de haverho comprat, y déu adjudicarho lo tribunal, com *ho* diu lo mateix capítol: anauho á véurer.

La paraula *en* á vegadas es un pronom neutre, que equival á *axó* ó de *axó*, per exemple, quant dihem: Parlam de cols, la mare *en* cuyna: Gat escaldat ab aygua tebia *en* tè prou. Á vegadas es adverbi de lloch; per exemple, quant dihem: jo *men* aniré; que se enten de *aquí* ó de *allí*: si *ten* vas

vesten en nom de Deu. Y á vegádas se usa com article, y axí dihem: Primer es *en* Roca, que sos fills: Fer *en* Joan de Tarragona: Val tan com la carrabina *den* Ambrós: Es la casa *den* Garlanda: Lo secret *den* Ameller: Ab excusas *den* Pau *en* Pere se escalfa: Aquestas son las ordinacions, quel senyor rey *en* Jaume, de bona memoria, ha fetes en la ciutat de Barcelona; y també dihem: *en* Pere, *en* Joan, *en* Tórres, *en* Fontseca. Es abus ó corruptela lo dir y escriurer *an* en lloch de *en*, axí no dirém: *an* vols de axó? sino *en* vols? *an* tens? sino *en* tens?

Los possessius son los que denotan possessió de alguna cosa; puix si jo dich: la *mia* capa, denoto que jo sò lo possessor de ella, y son:

Sing. masc. y fem.

Nominatiu. Lo meu, la mia, ó la meva.

Genitiu. De lo meu, de la mia, ó de la meva. &c.

Plural.

Nominatiu. Los meus, las mias, ó las meas.

Genitiu. De los meus, de las mias, ó &c.

Sing. masc. y fem.

Nominatiu. Lo teu, la tua, ó la teva.

Genitiu. De lo teu, de la tua, ó de la teva. &c.

Plural.

Nominatiu. Los teus, las tuas, ó las tevas.

Genitiu. Dels teus, de las tuas, ó de las tevas. &c.

Sing. masc. y fem.

Nominatiu. Lo seu, la sua, ó la seva.

Genitiu. De lo seu, de la sua, ó de la seva. &c.

Plural.

Nominatiu. Los seus, las suas, ó las sevas.

Genitiu. Dels seus, de las suas, ó de las sevas. &c.

Sing. masc. y fem.

Nominatiu. Lo nostre, la nostra.

Genitiu. Del nostre , de la nostra. &c.

Plural.

Nominatiu. Los nostres, las nostras.

Genitiu. Dels nostres , de las nostras. &c.

Sing. masc. y fem.

Nominatiu. La vostre, la vostra.

Genitiu. Del vostre , de la vostra. &c.

Plural.

Nominatiu. Los vostres, las vstras.

Genitiu. Dels vostres , de las vstras. &c.

Estas veus *mon, ma, ton, ta, son, sa* del singular, y *mos, mas, tos, tas, sos, sas* del plural son derivadas dels *possessius meu, teu, seu*, y se usan devant de noms sens articles, de esta manera: *mon* enteniment, *ma* voluntat, *ma* trista sort, *mos* treballs, *mas* penas: *son* poder, *sa* força, *sos* fills. Se troba també *llur* y *llurs* en lloch

de *son, sa, sos y sas*, y se diu encara *llur* pare, *llur* mare, *llurs* parents.

Los pronoms relatius son los que se refereixen á un antecedent, y encara que per aquesta rahó tots los pronoms son relatius, no obstant entenem sols per relatius los següents:

Sing. masc. y fem.

Nominatiu. Qui, quina.

Genitiu. De qui, de quina. &c.

Plural.

Nominatiu. Quins, quinas.

Genitiu. De quins, de quinas. &c.

Sing. masc. y fem.

Nominatiu. Que, lo que, la que.

Genitiu. De que, de lo que, de la que. &c.

Plural.

Nominatiu. Que, los que, las que.

Genitiu. De que, de los que, de las que. &c.

Sing. masc. y fem.

Nominatiu. Qual, lo qual, la qual.

Genitiu. De qual, del qual, de la qual. &c.

Plural.

Nominatiu. Quals, los quals, las quals.

Genitiu. De quals, de los quals, de las quals. &c.

Si estos pronoms se emplean para preguntar se diuhen interrogatiu, per exémple: *Qui* ha criat lo cel y la terra? *Qual* de vosaltres es lo major? *Quina* virtud es la mes excellent? *Que* has fet? *Que* hora es?

Si denotan admiració, se diuhen admiratiu, com: *Que* pena! *Que* desgracia! Ah *que* dolor! *Quin* plor! *Quin* plan! *Quin* torment! *Quin* suspirar! *Quina* gran basca! *Quina* angustia!

Pronoms indefinits.

Los pronoms indefinits son: *un*, *una*, *quiscun*, *na*, *qualsevol*, *altre*, *a*, *algú*, *na*, *ningú*, *na*, *cada*, *cadahú*, *na*, *los demes*, *cert*, *ta*, *pochs*, *tots*, *molts*, &c.

VERBS.

LO verb es una veu, que significa acció ó passió, y se divideix en *actiu*, *passiu*, *neutre*, *regular*, *irregular*, *personal*, *impersonal* y *defectiu*. Lo verb *actiu* es lo qui significa acció, com *amar*, *comprar*. Lo verb *passiu* es lo qui significa passió, com *ser amat*, *ser comprat*. Es *neutre*, quant la acció no passa á altre, com *viurer*, *dormir*. Es *regular*, si se conforma ab las reglas de la conjugació, com *amar*; y es *irregular*, si no s'hi conforma, com *anar*, *dir*, *fer*. Se diu *personal*, si tè totas las personas, com *comprar*; y se diu *impersonal*, quant no tè sino las terceras personas del singular. Enfi, es *defectiu*, si li faltan temps ó personas, com *pláurer*.

Accidents del verb.

Lo verb se conjuga per modos, temps, números y personas. Los modos son tres: modo absolut ó *indicatiu*, modo condicional ó *subjunctiu*, y modo *imperatiu*.